

Motion till riksdagen 2018/19:2689

av Pia Steensland m.fl. (KD)

Förstärkt antidopningsarbete

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att Sveriges antidopningsorganisation blir helt fristående och organisatoriskt oberoende från Riksidrottsförbundet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det nationella förebyggande antidopningsarbetet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att införa en antidopningslicensiering av gym enligt dansk modell och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att rättsvårdande myndigheter ska kunna koordinera spaning på nätet för att kartlägga försäljningen av dopningspreparat och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp arbetet med införandet av ett nationellt kompetenscentrum för vård av dopningsskador och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även Livsmedelsverket ska kunna ta beslut om saluförbud mot hälsovådliga kosttillskott när det rör sig om produkter som är nationellt tillgängliga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ställa krav på tillverkare och distributörer av kosttillskott att anmäla sina produkter till Livsmedelsverket innan de når marknaden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Vikten av en transparent och oberoende anti-dopingverksamhet

Antidopningsarbetets huvudsyfte är att skydda de rena idrottsutövarna och säkerställa deras rätt att delta och tävla i en idrott som är fri från dopning. Sverige har historiskt sett

varit tongivande i antidopningsarbetet – inte minst genom Arne Ljungqvist som 1999 var med och grundade Wada (World Anti-Doping Agency), den världsomspännande organisation som har ansvaret inom idrotten att utarbeta dopningslistan över förbjudna preparat och metoder. En avgörande faktor för att säkra ett framgångsrikt antidopningsarbete är att Wada och nationella antidopningsorganisationernas (Nado, National Anti-Doping Organizations) arbete genomsyras av transparens och organisatoriskt oberoende. Wada består organisatoriskt till 50 % (18 ledamöter) av politiskt tillsatta representanter som är utsedda av regeringarna i de fem olympiska regionerna och till 50 % av representanter utsedda av den internationella olympiska kommittén (IOK).

Under 2015/2016 avslöjade den så kallade MacLaren-rapporten att det pågått omfattande och systematisk rysk dopning inför och under sommar-OS 2012, friidrotts-VM 2013, vinter-OS 2014 och sim-VM 2015. Avslöjandet ledde till att Wada fastställde att Ryssland inte efterlevde World Anti-Doping Code (The Code)¹ och stängde av det ryska dopningslaboratoriet och den ryska antidopningsorganisationen Rusada, vilket bland annat medförde att de inte längre fick testa sina egna utövare. Ryska idrottsutövare förbjöds att tävla i internationella event. Wada presenterade en rad krav som skulle uppfyllas för att Ryssland återigen skulle anses uppfylla kriterierna för The Code.² Ett av kraven var att Rysslands antidopningsorganisation Rusada skulle ge ett officiellt erkännande av innehållet i MacLaren-rapporten. Men trots att Rusada inte hade uppfyllt samtliga krav tog Wada i slutet av september 2018 det kontroversiella beslutet att upphäva sitt tidigare beslut och välkomnade Rusada tillbaka.

Med anledning av MacLaren-rapporten och Wadas efterföljande agerande har den internationella debatten om behovet av ett reformerat och förstärkt antidopningsarbete aktualiserats. Kritiken emot Wada grundar sig i att organisationer (exempelvis IOK) som kan anses jäviga gentemot syftet med Wadas verksamhet har representanter i den operativa ledningen och därmed stort inflytande inte bara över antidopningsarbetet utan även över Wadas agerande i känsliga frågor, som exempelvis upptäckandet av systematisk dopning i vissa länder.

I augusti 2016 signerade Svensk Antidoping tillsammans med 16 andra länders Nado uppropet Copenhagen Reform Proposal.³ Det är ett åtgärdsprogram med fokus på oberoende, transparens och en organisation som syftar till att reformera Wada och återupprätta idrottsutövarnas förtroende för antidopningsarbetet och rätten att tävla i en idrott som är ren ifrån dopning. Wadas brist på handlingskraft och agerande trots det föreslagna åtgärdsprogrammet och påtryckningar av många länders Nado ledde till att idrottsutövare själva gjorde ytterligare ett upprop (The Alternative⁴) i oktober 2018. I likhet med Copenhagen Reform Proposal gav idrottsutövarna reformförslag i syfte att upprätta en internationell oberoende antidopningsorganisation. Förslagen berör bland annat beslutsprocesser, tillsättning av styrelse och kommittéer samt att förbättringsarbetet genomförs med ökad öppenhet och transparens. För att ge idrottsutövarnas upprop stöd, samlades ledare från Sveriges Antidoping tillsammans med 17 andra länders antidopningsledare i Paris i slutet av oktober 2018. Tillsammans betonade

¹ <https://www.wada-ama.org/en/what-we-do/the-code>.

² https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2017-08-02_rusada_roadmaptocompliance_en.pdf.

³ http://www.inado.org/fileadmin/user_upload/Special_NADO_Summit_Reform_Proposals.pdf.

⁴ <http://athletesforcleansport.com/wp-content/uploads/2018/10/The-Alternative-Reforming-WADAs-Governance-for-a-new-Anti-Doping-Age.pdf>.

ledarna vikten av att skyndsamt påbörja arbetet med att reformera Wada för att återskapa antidopningsarbetets trovärdighet efter den senaste tidens händelser.⁵

Med anledning av den kraftiga internationella påtryckningen för att skapa ett oberoende Wada är det viktigt att även se över organisationen av Sveriges antidopningsverksamhet. På Riksidrottsförbundets (RF) hemsida går att läsa följande: ”RF är Sveriges Nationella Antidopingorganisation”.⁶ I praktiken är det organiserat så att RF-stämman med representanter från de olika idrottsförbunden utser ledamöter (med medicinsk och juridisk kompetens) i Dopingkommissionen. Dopingkommissionen i sin tur äger det strategiska ledarskapet för Svensk Antidoping och agerar bland annat åklagare vid eventuella dopningsfall.⁷ Sverige är idag ett av få länder där den nationella antidopningsorganisationen fortfarande finns inom idrottsrörelsens ram.

Den svenska organisationsmodellen bedöms idag av Wada uppfylla kriterierna för oberoende enligt the World Anti-Doping Code och det är nog ingen i Sverige som betvivlar att antidopningsverksamheten i praktiken är oberoende och fri från påverkan av RF. Trots det går det inte att bortse ifrån att den svenska organisationsmodellen för antidopningsverksamheten har vissa likheter med den internationella. Med anledning av påtryckningarna från såväl flera Nado som idrottsutövare för att skapa ett starkare organisatorisk oberoende Wada vore det klokt att agera proaktiv och sträva efter ett starkare oberoende även inom den svenska organisationen.

Faktum är att det redan 2011 presenterades en statlig utredning Antidoping Sverige – En ny väg för arbetet mot dopning⁸ som föreslog att antidopningsverksamheten inom RF borde flyttas utanför idrotten till en fristående nationell antidopningsorganisation (dvs en organisation i likhet med andra länders Nado). Förslagen förverkligades aldrig, men utredningen konstaterar i enlighet med tidigare resonemang i Norge, Danmark och andra europeiska länder inför införande av en Nado att det även i Sverige skulle kunna uppstå situationer där den svenska modellens trovärdighet skulle kunna ifrågasättas, exempelvis genom att en elitidrottsutövers misstänkta bruk av förbjudna dopningssubstanser eller metoder inte utreds eller bestraffas. Utredningen menar att ytterligare en anledning att skilja antidopningsverksamheten från RF är Europarådskonventionen mot dopning inom idrott som betonar att all organiserad idrott omfattas av konventionen – något som inte efterlevs i Sverige idag. En idrott som inte är ansluten till RF omfattas nämligen inte av någon statligt understödd antidopningsverksamhet, även om idrotten verkar under ett internationellt förbund som undertecknat Världsentidopningskoden. Det är idrotter som alltså borde ha, men som idag saknar en nationell antidopningsverksamhet med kontroller och annan verksamhet.

Ytterligare ett argument för införande av Nado är att Svenska Friidrottsförbundet 2017 lämnade in en motion till RF som uppmanade riksidrottsstyrelsen att skyndsamt verka för en antidopningsverksamhet, helt fristående och organisatoriskt oberoende från RF.

För att Sverige ska kunna upprätthålla en internationellt ledande position inom antidopningsarbetet och för att stödja den starka rörelsen bland idrottsutövare i Sverige och internationellt anser Kristdemokraterna därför att det är av yttersta vikt att skynd-

⁵ <https://www.rf.se/Allanyheter/sverigevarnardeaktivaochkravertillsammansmed16andralanderettreformarbeteavwada/?fbclid=IwAR3mUAiUgglRuNtS62ZkxBBipoQKgyEiLly1WHkNp4BQvdedwQ3WygLY14>.

⁶ <https://www.rf.se/Antidoping/>.

⁷ <https://www.rf.se/Antidoping/Antidopningarbetet/vemgorvad/>.

⁸ SOU 2011:10.

samt verka för att Sveriges antidopningsorganisation blir helt fristående och organisatoriskt oberoende från RF.

Förstärkt antidopningsarbete i folkhälsoförebyggande syfte

Om den svenska antidopningsverksamheten blir organisatoriskt oberoende från RF skulle den i likhet med verksamheten i exempelvis Norge och Danmark få ett bredare folkhälsoförebyggande antidopningsuppdrag. Idag finns det flera fristående antidopningsaktörer som genom en formaliserad samverkan skulle kunna stärka det förebyggande arbetet: Dessa aktörer inkluderar Prodis-nätverket (Prevention av dopning i Sverige), STAD (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem), Dopingjouren och Arne Ljungqvists stiftelse.

Det finns i stora drag tre olika grupper som använder dopningsmedel och det krävs olika insatser för att minska användningen av preparaten i de olika grupperna. Elitidrottare frestas att använda dopningsmedel för att förbättra den fysiska prestationen i syfte att vinna tävlingar, lösa viktproblem och minska smärta. Det är mot denna grupp som dagens Svensk Antidoping främst riktar sin verksamhet.

En annan grupp dopningsanvändare består av framför allt killar som tränar på gym och använder anabola steroider för att snabbt förbättra sitt utseende och bli mer muskulösa. Denna grupp är till antalet större än den som ingår i gruppen med elitidrottare. En ny dansk retrospectiv studie⁹ utförd på just denna grupp visar att dessa män har en signifikant förhöjd risk att dö en förtidig död samt att de har en förhöjd frekvens av sjukhusvistelser jämfört med en kontrollgrupp som inte brukade anabola steroider. Dessa resultat belyser vikten av att uppmuntra hälsosam träning och verka för att motverka frestelserna för att dopningsmedel används exempelvis vid gym där utseende och en tonad kropp är de starkaste motivationsfaktorerna för träningen. Det svenska STAD- och Prodis-nätverket driver ett ambitiöst antidopningsarbete med informationskampanjer och utbildning av personal på gym.¹⁰ Men nätverket har haft svårt att nå ut till alla gymmen. I Danmark är det obligatoriskt enligt lag för alla gym att med en väl synlig dekal ange om de jobbar med den danska antidopningsorganisationen eller inte. En antidopningslicensiering enligt dansk modell skulle troligen stärka Prodis-nätverket och öka förutsättningarna för ett framgångsrikt antidopningsarbete även i Sverige.

Den tredje gruppen är personer i kriminella kretsar där experimenterade med olika droger har visat sig kunna leda till användande av anabola steroider för att bli stark, aggressiv och känslökall samt för att öka känslan av oövervinnelighet. Handeln med dopningspreparat och droger sker övervägande på Internet och det finns ett stort antal nätshoppar där man enkelt kan köpa anabola androgena steroider. Vi anser därför att det är avgörande att rättsvårdande myndigheter såsom polis och tullmyndigheten har möjligheter att effektivt koordinera spaning på nätet för att kartlägga försäljningen och minska tillgängligheten av dopningspreparat.

⁹ Horwitz et al, 2018, Journal of Internal Medicine, Health consequences of androgenic anabolic steroid use.

¹⁰ STAD, Utvärdering av 100 % ren hårdträning – en metod för att förebygga dopning på gym, 2018, Rapport nr 63.

För att förebygga användandet av dopningspreparat även utanför elitidrotten är det nödvändigt att sprida kunskap om dopningspreparatens negativa effekter. Genom ett bredare folkhälsoförebyggande uppdrag skulle den svenska antidopningsverksamheten tillsammans med universitet och högskolor kunna bidra till att sprida kunskap som kan vara avgörande för att avstå från dopning när värderingar, attityder och grupstryck bildas, inte minst bland unga individer.

Ett nationellt kompetenscentrum för vård av dopningsskador

Hur många som använder eller har använt dopningsmedel är svårt att uppskatta. Den senaste officiella bedömningen gjordes av Missbruksutredningen, som uppskattade antalet frekventa användare till drygt 10 000 användare under 2009 och 2010. Men erfarenheterna från sjukvården visar ett ökat missbruk av anabola steroider. Det slås fast i ”Dopning, översikt, vård och behandling” som är slutrapporten från Nationellt kompetensutvecklingsprojekt för dopningsproblematik (NKD) 2013–2015 som uppskattar att det finns drygt 30 000 samtida användare per år.¹¹

Det vanligaste dopningspreparatet är anabola androgena steroider som bland annat kan leda till allvarliga hälsoeffekter inklusive hjärtförstoring, hjärtinfarkt, depression, blodproppar, förminskade testiklar, impotens och bröstkörteltillväxt.

Missbruksutredningen¹² föreslog 2011 uppförandet av ett nationellt kompetenscenter med syfte att utveckla och sprida kunskap om hur vård och behandling vid dopningsproblematik kan utformas. Centrumet skulle ge vård vid de svåraste fallen av dopningsmissbruk och tjäna som stöd till lokalt vårdarbete runt om i landet. Slutrapporten för NKD är en första samlad nationell kunskapsöversikt i dopningsfrågan. Slutrapporten har tagit fram bakgrundsfakta för såväl diagnostisering som behandling. En viktig del av utredningen är förslag till medicinsk utredning, behandlingssinnehåll och även hur bemanningen på en specialistmottagning för dopningsproblematik kan se ut. Idag är Dopningsmottagningen i Region Örebro län Sveriges enda specialistmottagning som tar emot patienter från hela landet. Men slutrapporten för NKD visar att behovet inte kan tillgodoses av en mottagning och föreslår att det successivt bör finnas 5 regionala subspecialiserade mottagningar för vård av dopningsskador. För att säkerställa kunskapsspridning samt forskning och utveckling inom området såväl som att säkra tillgången till en god och evidensbaserad vård för dopningsskador är det viktigt att följa upp hur arbetet med att införa ett nationellt kompetenscentrum fortskrider.

Förstärkt reglering av kosttillskott

Under de senaste åren har bruket av kosttillskott, inklusive sport- och bantningsprodukter, medfört ett tiotal dopningsfall inom svensk idrott. Att dopningsklassade

¹¹ Dopning Översikt, vård och behandling samt idéskiss till ett nationellt kompetenscentrum, Slutrapport för kompetensutvecklingsprojekt för dopningsproblematik (NKD) 2013–2015.

¹² SOU 2011:35.

substanser förekommer i kosttillskott är bara ett exempel på olika typer av läkemedelsliknande och potentiellt hälsovådliga ämnen som kan ingå i kosttillskott.

Under hösten 2010 presenterade Malmö stad rapporten ”Livsmedelskontroll av kosttillskott i hälsokostbutiker mm”. Resultatet var nedslående: 21 av de 85 granskade tillskotten var att betrakta som läkemedel och borde aldrig marknadsförts och sålts som kosttillskott.

Kosttillskott definieras som livsmedel och enligt dagens praxis är det upp till varje enskild kommun – inte Livsmedelsverket – att utöva tillsyn och besluta om eventuellt saluförbud mot kosttillskott. Det kan betyda att alla Sveriges kommuner måste fatta samma beslut innan en produkt helt kan stoppas. Det är en orimlig byråkrati som innebär att illegala produkter kan finnas tillgängliga i grannkommunen. Om Livsmedelsverket centralt skulle ha befogenhet att fatta beslut om saluförbud mot hälsovådliga kosttillskott när det rör sig om produkter som är nationellt tillgängliga skulle vi mycket mer effektivt kunna minska tillgången av dessa produkter. Livsmedelsverket har tidigare betonat att det bör inrättas en nationell funktion för övervakning av e-handel, med fokus på kosttillskottsförsäljning^{13,14}, men det verkar inte ha blivit verklighet.

Ytterligare ett sätt att skapa en tydligare reglering av kosttillskotten vore om tillverkare och distributörer av kosttillskott hade skyldighet att anmäla sina produkter till Livsmedelsverket innan de når marknaden.

Pia Steensland (KD)

Roland Utbult (KD)

Michael Anefur (KD)

Jimmy Loord (KD)

Acko Ankarberg Johansson (KD)

Hans Eklind (KD)

¹³ <https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/rapporter/2016/rapport-regeringsuppdrag-e-handel.pdf>.

¹⁴ <https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/om-oss/press/nyheter/slutlig-rapport-ett-nationellt-varningssystem-om-livsmedel.pdf>, sid 23.